

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на тема:

СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КОМУНИКАЦИИТЕ

на Виолета Мирославова Николова,

редовен докторант в Катедра „Социология” на Философския факултет

на Югозападния университет „Неофит Рилски” – Благоевград

за присъждане на образователната и научна степен «доктор»,

специалност «Социология», професионално направление

3.1. Социология, антропология и науки за изкуствата

Научен ръководител: **доц. дсн Добринка Пейчева**

Рецензент: **проф. д-р Лилия Райчева**

I. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

През 30-те години на миналото столетие Олдъс Хъксли в „Прекрасния нов свят” предрича, че ще дойде време, когато човечеството може да загине неинформирано, плаващо в море от информация. Това време може и да не е дошло още, но е факт, че все по-трудно се справяме с количеството и качеството на информацията и все по-трудно общуваме в новата вавилонска комуникационна кула.

Модерността като нов, по-динамичен социален ред, обърнат към бъдещето, ражда национализма и масовата демокрация. Късната модерност е белязана с информационната революция и с увеличаването на приватизацията на услуги. Тези белези се вграждат в основата на

постмодерното консуматорство. Раждат се „рискови общества”, чиято рефлексивност в повсеместните глобални комуникационни потоци се базира на циркулацията на информацията през мрежи от потребители и интелигентни машини. Промяната на модерността се определя като създаване на изцяло нова социална формация или система от социално-исторически параметри. В хипермодерното време технологиите революционизират културата, а информацията и комуникацията определят параметрите на новото „медийно” общество.

В този смисъл представеният за защита дисертационен труд е **обществено и научно значим**, защото не само третира ключови тенденции в съвременната комуникационна среда, но и предлага експериментално доказани параметри за нейното развитие. Въз основа на базата на собствени анкетни проучвания авторката верифицира изводите, до които е достигнала в процеса на предприетото от нея научно дирене.

Разработката е и особено **актуална**, тъй като откроява и задълбочено анализира предпоставките, необходими за идентифицирането на предизвикателствата пред персонализацията във все по-сегментиращата се информационна система. Тези предизвикателства са аргументирани не само със самото функциониране на комуникационната индустрия, но и със защитата на интересите на гражданите – потребители на информационните продукти. Резултатите от изследването са **практически приложими** и полезни в осъзнаването на самостоятелното място на всеки потребител в конвергираната електронна среда.

В **структурно отношение** дисертационният труд обхваща 179 страници и е разработен в увод, три глави, изводи и заключение. Отделно на 11 страници са разположени шест приложения. Прегледно са посочени използваните научни източници (62 – на кирилица и 70 – на латиница). Проучените заглавия, включващи монографии, научни статии и документи

демонстрират сериозната и разностранната осведоменост и подготвеност на авторката да анализира многобройните аспекти на поставената цел.

На базата на тази изходна позиция е посочена и **целта** на дисертационния труд: „да се разкрият информационализационните и групово-комуникационни ориентации и процеси в обществото като едни от най-значимите съвременни развития на комуникациите» (стр. 6).

За постигането на поставената цел докторантката е определила и **пет основни задачи**, покриващи всеобхватно анализиранията явления.

Като **изследователска теза** на своя труд авторката представя твърдението, че информационализацията и социалната групираност, които емблематизират съвременните масово-комуникационни процеси в социума, се съпътстват едновременно с това от демасовизация и персонализация на медиите и комуникациите. Тъкмо това е за Виолета Николова фокусът на нейното изследване и тя го отграничава от други аспекти на съвременните измерения на комуникациите като проблемите на тяхното управление, проблемите с авторството, киберпрестъпността и др.

Методологически, дисертационният труд се обляга на теоретичен анализ, наблюдение чрез участие, индивидуална пряка интернет анкета и фокус група.

В дисертационния труд са посочени научните приноси, а гласността е осъществена от седем публикации по темата.

Авторефератът, разположен на 39 страници, отразява синтезирано най-съществените съждения от дисертационния труд. Основните резултати от дисертационното изследване са отразени в пет научни публикации на български език, една – в е-списание и една (в съавторство) на английски език в чужбина.

II. ПОСТИЖЕНИЯ И ПРИНОСИ

Ролята на медиите в съвременната информационна и комуникационна среда неимоверно нараства. Те не само информират хората, но и формират техните представи. Нещо повече, те не толкова отразяват обществените процеси, колкото ги катализират, като по този начин се създават предпоставки за преформатиране на самото общество. В този аспект важноста на средствата за масова информация в конструирането на съвременния социум може да се концептуализира двояко: в плоскостта на гражданското и на консуматорското. Къде е мястото на медиите? Променя ли се парадигмата за тяхното съществуване като коректив на властите и глас на обществото? Каква е действителността, която те ни предлагат – реална или виртуална? Това са все въпроси, съществени за научното дирене, предприето от Виолета Николова.

Основополагаща в теоретичен план е Първа глава, озаглавена: *Теоретико-историческо развитие на медиите и техните проекции*. В нея пространно и чрез позоваване на знакови научни позиции са очертани търсенията за тяхната терминологична идентификация. На базата на технологичната и съдържателната конвергенция докторантката е фокусирала своето внимание върху изследването на трансформациите в съвременните комуникационни процеси, както и на фрагментацията и специализацията на потребителите на медийно съдържание. Днес тези трансформации се катализират от възможностите на блогосферата, влогосферата и социалните мрежи, на мобилните информационни и комуникационни технологии. Това води и до промяна на основите на парадигмата за медиите – от средства за масова информация към средства за индивидуални медийни услуги. Те пък се включват в палитрата на

услугите от облачните технологии от Web 2.0, които трасират пътищата за прилагането на нови бизнес модели и за разширяването на мрежовите възможности за използване на информационните системи. Всички тези развития предефинират много от традиционните параметри на комуникационния процес. Осмисляйки предходни теоретични виждания на авторитетни автори, докторантката предлага своя схема на медийния еволюционен процес, включващ три компонента с три фази, свързани с тяхното подобрене и усъвършенстване: прототип, изобретение и иновация.

Втората глава *Гейткипърството в GOOGLE в търсене на персоналността. От универсална информираност към инфо-персонализация* е същностна за анализа на професионалните подходи при функционирането на он лайн комуникационното пространство.

Тук са осмислени важните въпроси за информационализацията, филтрирането и персонифицираността в търсенето на информация в интернет чрез различни технологични устройства: компютър, лаптоп, таблет, смартфон. Обосновано е вниманието на изследователката да бъде насочено към търсачката Гугъл, водеща в световен мащаб по пазарен дял. Разгледани са съществени проблеми, свързани с ролята на интернет търсачките като комуникатор и деликатните взаимоотношения между доставчици и потребители при избора на фактологията и оформянето на информационния поток. Съществено място в четвъртия раздел на главата е отделено на предприетото от докторантката оригинално изследване на търсенето и персонализацията в Гугъл. При поставените две изследователски задачи тя експериментално достига до важни заключения относно факторите, влияещи върху предложенията за търсенето и подреждането на резултатите, обвързани с идентичността на потребителя. Виолета Николова продължава изследването си и по-нататък – до

мобилното използване на интернет търсачките чрез таблети и смартфони. Накрая на тази глава тя определя „интернет търсачката като съвременния информационно-комуникационен феномен с най-голям потенциал да съхранява и осигурява налична информация за целия обем от факти, явления и процеси в обществото”. (стр. 126) И още: докторантката достига експериментално до извода за персонализацията и филтрирането на информацията за всеки отделен потребител.

Така логично Виолета Николова стига в научното си дирене до предмета на Трета глава: *Социалните мрежи – фокус на съвременните групово-комуникационни трансформации*. В тази част от изследването тя се обляга на съждението, че комуникационните иновации стават медийна среда и на безпрецедентни паралелни процеси, която все повече разширява своята траектория. Отчитайки разискваната в проучената научна литература тенденция към нови социални трансформации, а именно – формирането на груповите образования от мрежов характер, докторантката предприема ново социологично анкетно проучване върху участието и степента на удовлетвореност на хората от социалните мрежи. Поставената задача е да бъдат разкрити «онези измерения, които разкриват комуникационните трансформации като все по-устойчиви характеристики и иманентни очертания на информационните търсения и контакти на хората» (стр. 142). Интерес представлява и задачата относно установяването на съвременните комуникационни трансформации и социални промени в реалитите на социалните мрежи чрез реализираните две фокусирани интервюта. Така тя верифицира резултатите от социологическото си проучване от Втора глава и достига до извода, че социалните мрежи са средоточие и олицетворение на двупосочния преход от масова към персонализирана информираност.

Положителен знак за дисертационния труд е обвързването на изводите със заключението. Това е много ценен подход, който е помогнал на докторантката да структурира основните си резултати и да формулира научните приноси на текста.

Шестте приложения и многобройните фигури (42) са прегледно представени и подкрепят дисертационния текст. Седемте публикации по темата на изследването са допълнително доказателство за значимостта на разглежданата проблематика.

III. БЕЛЕЖКИ И ВЪПРОСИ

Обосновката на някои от точните наблюдения и констатации на докторантката за трансформационните процеси в съвременната комуникационна среда би спечелила повече, ако бяха открити прецизно предметът и обектът на изследването.

Въпреки че терминологията за медийните процеси, развиващи се в онлайн пространството, е силно англоезично обусловена, употребата на термини като „гейткйпърство”, „адженда”, ранжиране”, „транзитиране”, „имърджантност”, „експлицитиране” и др. спокойно биха могли да бъдат заменени с българоезичните им еквиваленти. По-внимателният финален преглед на текста би помогнал да се избегнат и допуснатите печатни и езикови неточности.

Като оценявам научния и приложния приносен характер на дисертационния труд, предлагам при защитата Виолета Николова да отговори на следните въпроси:

- Каква е принципната разлика между функционирането на медиите като информационни източници и като услуги?

- Какви са социалните предизвикателства на груповите образования от мрежов характер пред масовия и пред индивидуалния характер на потреблението на информацията?

- Във връзка с Приложение 1: *Предпочитаните интернет търсачки по държави* и Приложение 3: *Най-използваните социални мрежи по държави*, разполага ли докторантката с данни за България?

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представената документация за защита на докторанта е пълна. Предложеният дисертационен труд отговаря на всички академични изисквания за защитата на образователната и квалификационна степен „доктор“.

Като имам предвид качествата на дисертацията, структурната, методологическа и съдържателна яснота на изложението, приносяния характер на изводите и проведените собствени емпирични изследвания, оценявам положително работата на Виолета Николова. Направените бележки не намаляват стойността на изследването.

Виолета Николова е випускник на бакалавърската и магистърската програми на специалността „Връзки с обществеността“ на Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград. Професионално тя прилага познанията си в областта на нейната придобита квалификация, а отличното владение на английски език е от съществено значение да се справи с голямото количество научни източници, отразено в използваната литература.

Предлагам на уважаемото научно жури да приеме представения дисертационен труд *Съвременни измерения на комуникациите* и да присъди на Виолета Мирославова Николова образователната и научна

степен „доктор” в специалност «Социология», професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

РЕЦЕНЗЕНТ:

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Liliya Raycheva", is placed over a light blue rectangular background.

Проф. д-р Лилия Райчева

16. 04. 2015 г.